

Nr 466.

Av herr Rubbestad m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 70, angående riktlinjer för det svenska skolväsendets utveckling.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 70 föreslås att riksdagen i år skall fatta principbeslut angående en på nioårig skolplikt grundad enhetsskola, avsedd att ersätta folkskolan, fortsättningsskolan, den högre folkskolan, den kommunala mellanskolan samt, till viss del, den kommunala flickskolan och den praktiska mellanskolan. I allt väsentligt följer departementschefen därvid det förslag till skolreform, som framlagts av 1946 års skolkommission.

Syftet med denna skolreform tyckes vara trefaldigt. Dels vill man ha en enhetsskola för att få bort den s. k. "finskolan", dels vill man ha en bättre ställning för yrkesundervisningen, och dels vill man ha en höjd standard för folkundervisningen i allmänhet. Departementschefen framhåller på flera ställen i propositionen att det framför allt är för landsbygdens barn, som denna skolreform framlagts. Man vill skapa samma möjligheter till undervisning för landsbygden som för städerna.

Detta är ju en synnerligen tacknämlig sak, som ingen landsbygdsbo borde vara motståndare till, tycker man nog vid första påseendet. Landsbygdens strävan har ju alltid varit att få samma förmåner som städerna, framför allt när det gällt undervisningsområdet. Det är därför ganska förstäeligt om man blir förvånad, om landsbygdsrepresentanter förklara att de trots all den välvilja som visats dem ändå ställa sig tveksamma till att det framlagda förslaget redan nu skall i princip beslutas.

Ett av skälen härtill är att man icke är övertygad om att denna reform är utan gensägelse den bästa som kan tänkas för vårt folk. Sålunda ställer man sig frågande till om det verkligen kan vara nödvändigt att varenda människa i detta land skall undervisas i främmande språk. Särskilt ställer man sig skeptisk till förslaget att engelska språket skall införas redan så tidigt som i femte klassen. Flertalet av de svenska medborgarna får säkerligen ingen som helst nytta under sitt liv av vare sig engelska eller tyska språken. Det relativt lilla som de få lära sig i dessa språk under skoltiden blir för det stora flertalet av litet värde, som de så småningom helt glömma utav. Och man frågar sig då om det kan vara välbetänkt att i vår allmänna folkundervisning införa en bestämmelse om undervisning i främmande språk såsom *obligatoriskt* ämne för alla skolpliktiga barn och väsentligen för detta ändamål utöka skolplikten med två år.

Ett annat skäl för tveksamhet är den konturlöshet angående olika

detaljer, som präglar hela förslaget. På intet område är planlösningen klar, vare sig det gäller de teoretiska ämnesområdena eller den tilltänkta yrkesundervisningen eller övriga med den föreslagna enhetsskolan förenade problem. Framför allt gäller detta yrkesundervisningen på landsbygden. I städerna går denna förmodligen att ordna relativt lätt under det att den på landsbygden framför allt i glesbebyggda trakter kommer att möta oerhörda svårigheter. Departementschefen tyckes själv vara medveten om detta, men menar att sådant får den blivande försöksverksamheten klara upp på ett eller annat sätt.

Skolkommissionens förslag till enhetsskoleorganisation innebär en genomförd enhetlighet i undervisningen utan andra organisatoriskt synliga differentieringar än hjälpklasser och jämförliga specialklasser samt att studiegången anpassas efter lärjungarnas förmåga genom individualiserande arbetsformer. Skolkommissionen har trots det vara möjligt att driva individualiseringen så långt, att hela skalan av teoretiska och praktiska begåvningsvarianter under åtta år skall kunna sammanhållas i åtminstone delvis gemensamt arbete inom ramen av en klass, från vilken endast hjälpklasseleverna ha skilts ut. Då detta är ett av hela reformförslagets kärnproblem är det synnerligen intressant att konstatera att samtliga de yttranden, som kollegier och lärarsammanslutningar avgivit, icke stödjade denna kommissionens åsikt. *Under sådana omständigheter finner man det absolut nödvändigt att en grundlig försöksverksamhet först företages innan ett principbeslut fattas av så genomgripande innebörd, som denna skolreform ändå är.*

Ett ytterligare skäl som gör en tveksam är det kända faktum att en mängd skolbarn i de s. k. övergångsåren i allmänhet lida av skoltrötthet och längta efter befrielse från skoltvånget och ha därför inte den tillbörliga nytan av den förlängda skoltiden i just den åldern. Däremot är det inte sällsynt att läslusten och intresset för kunskaper komma igen några år senare eller så där omkring adertonårsåldern. Ur bildningssynpunkt skulle därför säkerligen vara mycket mer att vinna om man vidtog sådana åtgärder att alla som ha lust och fallenhet för studier kunde beredas möjlighet att bevista realskolor och gymnasier, folkhögskola, lantmanna- och lantushållsskolor, yrkesskolor eller andra bildningsanstalter, därvid alla barn böra komma i åtnjutande av stipendier, som icke blott helt uppväga nackdelarna av att barnen från landsbygden inte kunna vistas i sina hem under skoltiden, utan som också, oavsett ekonomiska förhållanden hos föräldrarna, göra det möjligt för alla att erhålla all önskad utbildning. En sådan utgestaltning av vårt skolväsen kommer säkerligen att ge ett mycket bättre kunskapsresultat än den tilltänkta skolan, där de slöa och likgiltiga eleverna komma att verka återhållande på kunskapsmeddelandet.

Ännu ett skäl, som måste väga ganska tungt emot förslaget, är dess ekonomiska konsekvenser. För fullgörande av den nuvarande sjuåriga skol-

plikten erfordras skollokaler för mer än 600 miljoner kronor, som på grund av ekonomiska förhållanden och byggnadsreglering icke kunnat åstadkommas. Därest propositionens förslag skulle genomföras kommer behovet av skollokaler att ytterligare ökas med ett beräknat belopp av 800 miljoner kronor. Redan nu finnes det brist på folkskollärare, men för genomförandet av den föreslagna skolreformen krävas ytterligare omkring 12 000 lärare, därav flertalet med akademisk utbildning, vilkas utbildning enligt propositionen beräknas till 77 miljoner kronor. Om man bortser från alla engångskostnader beräknas de årliga merkostnaderna för enhetsskolan till 250 miljoner kronor.

Även om man anser det vara synnerligen önskvärt med ökad allmän folkbildning, måste man dock fråga sig om det föreligger ekonomiska förutsättningar för en dylik reform. I nuvarande ekonomiska läge måste alla ansvarskännande medborgare säga sig att detta knappast är möjligt. De senaste årens reformer på framför allt det sociala området men även på andra områden ha medfört att det budgetära läget för närvarande är ganska ansträngt. De automatiska utgiftsstegringarna komma att växa under en lång följd av år med ökat tryck på skattedragarna. Redan nu klagas över det hårda skattetrycket, som mången önskar måtte kunna lättas. Men är det ekonomiska läget sådant nu, då vi väl ändå kunna vara eniga om att vi befinna oss i en högkonjunktur med nästan full sysselsättning, hurudant skall inte läget då bli, därest en lågkonjunktur med depression och arbetslöshet skulle inträda? Ha vi råd till dessa stora merutgifter? Så måste t. o. m. den mest optimistiske fråga sig, då man står inför avgörandet av ett så betydelsefullt principbeslut som det förevarande, vilket förr eller senare kommer att medföra så kostnadskrävande merutgifter som angivits i propositionen, vilka ändå av många remissmyndigheter ansetts vara beräknade i underkant. Frågan kan knappast få ett positivt svar, om man vill undvika ett odrägligt skattetryck.

För några år sedan fattades av riksdagen principbeslut om en sjukvårdsreform, som skulle träda i kraft år 1950. På grund av bristande tillgång på sjukhuslokaler, utbildad sjukvårdspersonal och ogynnsamma ekonomiska förhållanden har riksdagen nödgats att uppskjuta ikraftträdandet tills vidare. Det kan icke vara riksdagen värdigt att det ena året fatta beslut i en fråga, som den ett annat år på grund av bristande förutseende måste ändra. Särskilt måste man i ett fall som detta ställa sig tveksam till ett principbeslut, som är avsett att träda i kraft först efter loppet av cirka tjugo år. Då därtill kommer den förut påvisade konturlösheten i hela förslaget och nödvändigheten av att en omfattande försöksverksamhet först äger rum på skilda orter i landet innan principbeslut fattas angående den nioåriga enhetsskolan, kan Kungl. Maj:ts proposition icke för närvarande och i föreliggande skick bifallas.

På grund av vad ovan anförts hemställas,
att riksdagen måtte nu avslå Kungl. Maj:ts proposition
angående principbeslut avseende införande av en på nioårig
allmän skolplikt grundad enhetsskola.

Stockholm den 4 mars 1950.

Axel Rubbestad.

Hjalmar Svensson
i Grönvik.

J. W. Pettersson
i Norregård.

Gustav Svensson
i Vä.
